

Романова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА»

Викладання риторики в ЗВО, що готує вчителів-філологів, є важливим, оскільки сприяє розвитку багатогранності творчої постаті майбутнього педагога. У ХХІ ст. людина, яка ефективно діє через слово, здатна стати успішним фахівцем. Не можна не погодитися з думкою Д. Карнегі: «Успіхи людини на 15% залежать від професійних знань і на 85% – від її вміння спілкуватися». Відтак доцільно сприяти розвитку творчої компоненти особистості майбутнього філолога, який постійно працює зі словом, за допомогою нього впливає на слухачів.

Загальновідомо, що творчість – це «діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей» [1, с. 1435]. Вона передбачає генерування чогось нового, нешаблонного, такого, що передусім зацікавлює, приваблює загал оригінальністю. Без сумніву, педагогічна діяльність є творчою за визначенням, вимагає від учителя перманентної настанови на креативне осягнення дійсності, зокрема й навчального процесу, на швидке реагування відповідно до ситуації. Як зазначає С. Осадчук, «творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності <...>, відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей учнів» [2, с. 26].

Розвиток творчої особистості студента-філолога під час опанування риторики неможливе без використання педагогом творчих завдань. Із власного досвіду пропонуємо таку добірку.

1) Завдання, присвячені графічному відображенню понять, процесів, законів риторики. Наприклад, спробуйте метафорично пояснити риторику як риторичне дерево, намалюйте його та позначте елементи; намалюйте плакат «Як підготуватися до виступу?»; намалюйте карикатури, які відображали б недоречну невербальну комунікацію під час виступу оратора, порівняйте свої малюнки з карикатурами Х. Бідстуга; намалюйте стан оратора перед або під час виступу, який називають «акторською лихоманкою». Візуалізація образів сприяє кращому усвідомленню та запам'ятовуванню інформації з теми.

2) Завдання на створення словесних портретів (успішного, агресивного/неагресивного оратора; байдужої/небайдужої аудиторії; слухача-чомучки, «великого цабе», усезнайка). Власне, такі завдання допомагають розвивати творчу уяву студента, добирати найбільш точне слово з-поміж усіх інших.

3) Завдання щодо коментування висловів, присвячених риторичній діяльності. Ілюстрацією є такі: «Найгірше, що може статися, – це якщо під час Вашого виступу хтось грубо вирве ініціативу з Ваших рук» (К. Бредемаєр); «Якби вміння підтримувати увагу студентів на лекції було вашим бізнесом, то він би зазнав невдачі у 80% випадків» (Д. Медина); «Той, хто добре підготувався до поєдинку (промови), переміг наполовину» (М. Сервантес); «Хто не вміє усміхатися, той не повинен відчиняти крамниці» (китайське прислів'я). Подібні завдання не тільки розвивають комунікативну компетентність студента, але й сприяють запам'ятовуванню цих афоризмів, актуалізація яких завжди є доречною.

4) Написання творчих робіт на основі цитати («Перше речення промови можна порівняти зі стуком торговельного агента у Ваші двері» (Ф. Снелл); «Якщо мова не є правильна, то вона не означає того, що має означати; коли ж вона не означає того, що має означати, то не буде зроблено те, що має бути зроблено; а тоді моральність і всяке мистецтво

почнуть занепадати, справедливість зійде на манівці – і всі впадуть у стан безладу» (Конфуцій). Можна запропонувати написати роботу після перегляду фільму, реклами, програми (перегляньте фільм А. Тарковського «Дзеркало» й напишіть твір-роздум на тему «Значення мовленнєвої помилки в житті фахівця»).

5) Створення проблемної ситуації (Ви лінгвіст, який має виступити з доповіддю «Як заговорити правильною українською?») перед різними аудиторіями: учнями старших класів, програмістами, пенсіонерами певного району. Наведіть орієнтовні тексти Ваших промов). Подібне завдання орієнтує студентську молодь на розуміння особливостей кожної соціальної групи, а відтак – і на добір відповідних аргументів та прикладів.

6) Укласти кросворд за означеною темою.

7) Написати два варіанти текстів (серйозний та несерйозний). Наприклад, як навчитися переконувати людей; як подолати «акторську лихоманку»; як тренувати пам'ять. Маючи на меті одне й те само завдання, студент учиться нестандартно виконувати завдання.

8) Розповідь притчі (притча про фізіогноміста, яка дозволяє зрозуміти важливість «прочитання» людського обличчя як відкритої книги). Наводимо текст.

Один студент кілька років вивчав фізіогноміку в єгипетській школі й вирішив на практиці перевірити, яким є його рівень. Повертаючись на батьківщину, юнак завдяки знанням міг «читати» обличчя різних людей.

Утомившись від поїздки верхи на коні, фізіогноміст побачив удалині будинок. Під'їхавши до нього, він постукав у браму, і йому відчинив чоловік. Колишній студент подивився на нього й подумав: скнара, якого ще пошукати. Утім, його здивуванню не було меж, коли господар запросив подорожнього до себе, нагодував гостя, виділив йому кімнату.

Усю ніч не спав юнак, бо роздумував над тим, чому ж він так помилився. Уранці до його дверей постукали. То був господар, який привітався та протягнув йому рахунок за гостинність...

Фізіогноміст, віддавши останні гроші й халат, був щасливий з того, що знання фізіогноміки його не підвело.

На наш погляд, саме творчі завдання покликані не залишити байдужою студентську молодь, активно долучатися до процесу, під час якого й відбувається розвиток її творчої особистості.

Таким чином, розвиток творчої особистості студента-філолога під час викладання риторики є потрібним підмурівком становлення фахівця, який працює зі словом. Саме цьому сприяє добір цікавих творчих завдань, прагнення розкрити в собі потенціал, можливість побачити свою унікальність та інших.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Осадчук С. Ю. Проблема формування творчої особистості педагога. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 23–27. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5.2/5.pdf>

УДК 378.09:371.13

Скорик Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ОБНОВЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Початок нового тисячоліття характеризується новою хвилею реформ системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів в Україні. Освітні новації обумовлені створенням єдиного освітнього простору вищої освіти, розвитком інформаційного суспільства та необхідністю формування готовності майбутніх учителів